

sége juttatta 1944 tavaszán német börtönbe, hogy onnan városával együtt kerüljön át az ígéretes új világba. E sorok írója, a Juhász Géza életét összefoglaló emlékkönyv olvasásakor is, elsősorban a harmincas évek Juhász Gézáját látja maga előtt, azt a korszakot, amidőn — mintegy belső számkivetésben bujdosva az országban — a Láthatár c. folyóiratban igyekezett az álomkergető világban a valóság realizálására figyelmeztetni a magyar közvéleményt, s ebben a korszakában állt mellé a debreceni Ady Társaság, s adta ki addig megjelent verseinek válogatását, Juhász Géza bevezetőjével. Így talán nem is olyan különös, hogy — Juhász Géza életművét mérlegelve — azt a társadalmi munkát látom igazán maradandónak, amelyet a debreceni szellem emberei, Juhász Gézával együtt a megújuló, a népi magyar irodalom elismertetéséért vívtak, akárcsak az ország túlsó oldalán Pécs fiatal írói, s az államhatárokon túl az erdélyiek, vagy a szlovenszkóiak és a sorban — már számszerűségüknél fogva is a legkisebbként — a jugoszláviai magyarság írói. S átnézve Juhász Gézának ebben az emlékkönyvben olyan gondos és lelkes munkával egybegyűjtött írásait — elsősorban a költészetét —, még

mindig érthetetlennek látom, hogy ezt a sajátosan háborúellenes művet az irodalomtörténet még mindig nem állította kellő helyére. S igen jellemző, hogy az Adyt vállaló íróban nem Adyhatást találhatunk, az igazi előd nála Csokonai. Ezt tanúsítja reprezentatív műve is, *A garaboncsás*, ez az „érzékeny történet”, amelyen 1917-től — megszakításokkal — 1968-ig, élete végéig dolgozott.

A gazdag, s mindenre kiterjedő válogatásban vers, széppróza, műfordítás, publicisztika, irodalmi és történelmi tanulmány is egyaránt szerepel, s nyilván gazdag anyagot nyújt az életpálya tudományos igényű rajzára is.

Az életmű anyagának szivós és gondos munkával történő összeállításáért az édesapa emlékét híven őrző Juhász Izabellán kívül kétségtelenül Bán Imrét és Balogh Lászlót illeti az elismerés. Helyesen idézi bevezetője végén Balogh László mottóként Csokonainak azt a három sorát, melyet valamikor a debreceni poéta Hatvan utcai temetőben álló vasobeliszkjére véstek, s amely Juhász Géza küzdő életét, bizakodó hitét is zengte:

... a Muzsáknak szózatja
A sirt is megrázkódtatja
S életet fuvall belé ...

A VÁNDOR VISSZANÉZ

BÁRDOSI NÉMETH JÁNOS: *Utak és útítársak*. Szombathely város Tanácsa VB, 1975.

Bárdosi Németh Jánost, a költőt, magam is már csaknem fél évszázada ismerem, s az idősebb évszázad vajdasági írók közül is bizonyára még néhányan, hiszen volt idő (amikor én még a Láthatárt szerkesztettem), hogy Szombathelyen is bemutatkozhattak, s Németh Jánost, a par excellence „dunántúli” költőt mint házigazdát személyesen is megismerhették. Később, a felszabadulás éveiben, aztán Pécsen találkoztam vele, sőt együtt voltunk már 1945 januárjában, amikor a

Batsányi János Irodalmi Társaságot hívtuk életre, s Várkonyi Nándor vezetésével a Sorsunkat támasztottuk új életre. S látszatra milyen ellentmondás: a város költői szívé és ihletésű főszámvevője (ezt fél évszázad bizonyítja) költőnek volt olyan nagy, mint főszámvevőnek, aminthogy Berzsenyi Dániel is volt egykor olyan egyetemesen nagy magyar költő, mint földesúr. Az életnek vannak néha ellentmondásai és furcsaságai.

Bárdosi Németh János a negyvenes években került át Szombathelyről Pécsre és az elmúlt majd ötven év bizonyítja, hogy a helycsere egyáltalában nem is volt rossz. Hiszen Sopianae az egykori latin kultúrában legalább olyan helyen volt, mint Sabaria, és mindkét városnak ma is megvan a maga genius locija, amely későbbi századokban is mindig érezette hatását. S jómagam, aki évtizedekkel ezelőtt mint a Láthatár szerkesztője nem egy írócsoportot vezettem körül Magyarországon, mindkét városban újból és újból megláthattam a rokonságot, melyet a hely szelleme támasztott.

Igy hát annak az ötven évnek irodalmi, sőt költői visszaemlékezéseit valóban közvetlen közelről támaszthatom magamban életre akkor, amikor Bárdosi Németh János visszaemlékezéseit olvasom, s Várkonyi Nándortól, Kodolányi Jánostól kezdve, Kereszturyt át egészen Jankovich Ferencig és Weöres Sándorig újra átélem az egykori találkozásokat. De — ha már az Üzenetnek írok — legelsőnek talán azokat az írásait említem itt, amelyeket egykor közös jóbarátunkról, Pável Ágostonról írt meg ebben a kötetben Bárdosi Németh János, a költő és sorstárs. Mert Pável Ágoston volt az, aki Ivan Cankar *Jernej szolgálégényét* és *A szegénysoron*

c. regényét már a harmincas évek végén magyarra fordította. Ezt az utóbbi kötetet az Egyetemi Nyomda (jó néhány éves úttörő munka eredményeként) végre 1941-ben a magyar közönség kezébe adhatta (Slavko Kolar elbeszéléseivel és Miloš Crnjanski *Örökös vándorlás* c. regényével együtt, tehát egy szlovén, egy horvát és egy szerb író művét, s igazán nem rajtunk múlt, hogy a hitleri téboly a könyv megjelenése után egy hónappal romba döntötte a hosszú előkészítés eredményét). S hadd idézzem itt Bárdosi Németh János 1941-ben írt kritikájából a sorokat: „Nagy tanulság ez a könyv és nagy megigazulás. Egy békésebb, csöndesebb korban bizonyára alkotó programadás is lehet. Természetesen *A szegénysoron* első-sorban tiszta és hamisítatlan irodalom. A Ljubljana folyó csörgedezését halljuk üde, daloló stílusában. (...) A kiadó és a kitünő műfordító egyaránt értékes munkát végzett, amikor Ivan Cankart egyik legjellegzetesebb művével állította a magyar olvasóközönség elé.”

Pável Ágoston, az úttörő, az egykori költő és műfordító nem sokkal a felszabadulás után meghalt, de íme emlékét híven őrzi az egykori harcstárs és jóbarát visszapillantó kötete, az *Utak és útítársak*. Szép és költői üzenet ez az Üzenet olvasóinak is.

CSUKA ZOLTÁN

